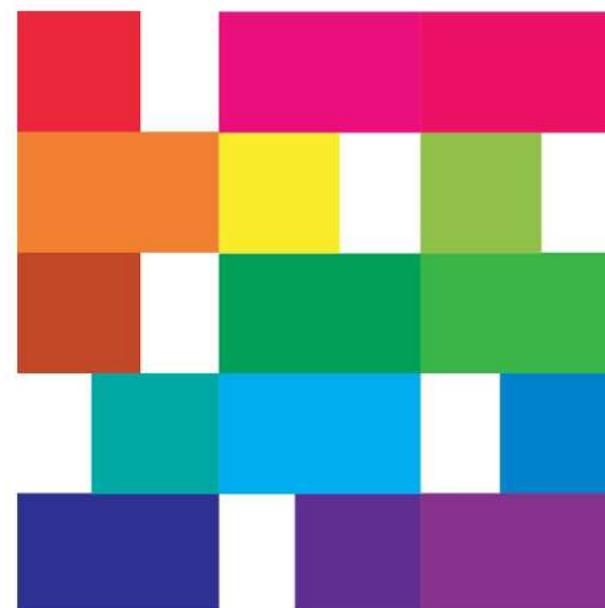

Publikacja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

EWA GORDZIEJ-NIEWCZYK
ALEKSANDRA SKRABURSKA

REKOMENDACJE W ZAKRESIE WDRAŻANIA PODSTAW PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

ISBN 978-83-941643-3-1

9 788394 164331

INSTYTUT
HR
EWA GORDZIEJ-NIEWCZYK
REALIZATOR PROJEKTU

UNIwersytet Ekonomiczny
w Poznaniu

PATRONAT

HR
PROJEKT
SZKOLENIA REKRUTACJI DORADZTWO

PARTNER PROJEKTU

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie

Rekomendacje do programu nauczania powstały w wyniku realizacji projektu „Chcę być przedsiębiorczy – podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty.

REALIZATOR PROJEKTU

Instytut HR Ewa Gordziej-Niewczyk

www.instytut-hr.pl

PARTNER PROJEKTU

Projekt HR Aleksandra Skraburska

www.projekthr.pl

PATRONAT

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

www.ue.poznan.pl

UNIwersytET EKONOMICZNY
W POZNANIU

ISBN: 978-83-941643-3-1

Poznań, 2015 rok

SPIS TREŚCI

Cel publikacji.....	5
Cel główny i cele szczegółowe projektu.....	6
Metodologia podsumowania działań prowadzonych w ramach testowania i wypracowanych danych.....	11
Analiza oceny produktu na koniec etapu testowania.....	16
Podsumowanie analizy oceny produktu.....	20
Dlaczego program "Chcę być przedsiębiorczy" jest rekomendowany?.....	23
Podsumowanie	37

CEL PUBLIKACJI

Celem niniejszej publikacji jest zaktywizowanie instytucji sektora edukacji do podejmowania wspólnych działań wspierających kształcenie postaw przedsiębiorczości, zarówno w edukacji zawodowej jak i ogólnej szkół ponadgimnazjalnych.

„Chcę być przedsiębiorczy” to projekt współfinansowany ze środków UE, którego celem jest wsparcie szkół ponadgimnazjalnych poprzez opracowanie i wdrożenie innowacyjnego programu podstaw przedsiębiorczości. Założenie przyjęte przez beneficjenta określa, że program i narzędzia mają być zgodne z celami przedstawionymi na III Ogólnopolskim Zjeździe Nauczycieli Przedsiębiorczości (Kraków, X 2010 r.) nt. metodyki nauczania.

Rekomendacje w zakresie wdrażania programu w projekcie „Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” ukazują łączenie nowatorskich metod dydaktycznych oraz nacisk na kreatywność i samodzielność uczniów w poszukiwaniu i nabywaniu wiedzy, jako kluczowych elementów odgrywających zasadniczą rolę i wpływ w kreowaniu pozytywnej postawy przedsiębiorczości oraz podnoszenie jakości i atrakcyjności nauczania przedmiotów związanych z przedsiębiorczością w szerokim zakresie. Jak wynika z powyższych wskazań, publikacja jest zatem skierowana głównie do środowiska szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne oraz zawodowe.

CEL GŁÓWNY I CELE SZCZEGÓLWE PROJEKTU

Projekt realizuje następujący cel główny i cele szczegółowe:

Cel główny projektu:

Zwiększenie efektywności nauczania przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” w 80 szkołach ponadgimnazjalnych (36 LO, 24 technika, 16 ZSZ i 4 licea profilowane) w Polsce poprzez stworzenie i wdrożenie innowacyjnego dwuczynnikowego programu nauczania w okresie do 30.06.2015. (edukacyjna wartość dodana).

Cele szczegółowe:

- * Poprawa wyników nauczania o minimum 20% u minimum 30% uczniów, którzy zostali objęci nowym programem w Polsce w okresie do 06.2015
- * Wzrost o minimum 20% zainteresowania 500 uczniów z 80 SZK.PG. przedmiotem „Podstawy przedsiębiorczości” w Polsce w okresie do 30.06.2015
- * Zwiększenie dostępu nauczycieli do nowoczesnych metod w minimum 5% SZK.PG. w 16 województwach w Polsce w okresie do 30.06.2015

Jak wskazują liczne badania, jak również raport z ewaluacji projektu „*Chcę być przedsiębiorczy*” wiedza i doświadczenia dużej części nauczycieli, którzy podejmują nauczanie przedsiębiorczości w szkole jest bardzo niska. Wielu nie wie czym jest przedsiębiorczość i jak jej nauczać. „Podstaw przedsiębiorczości” jest nauczana w sposób pobieżny, kładąc akcenty na mało znaczące funkcje i role tego zagadnienia. Efektem tego jest negatywne

przełożenie w procesie kształtowania postaw i schematów myślowych uczniów. Odnosząc się do szkół i placówek, które prowadzą kształcenie zawodowe, specyfika kształcenia wymaga przygotowania uczniów/słuchaczy do funkcjonowania na szybko zmieniającym się rynku pracy. Jak wskazują badania Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, w ostatnich latach jest dostrzegalne obniżenie rangi szkolnictwa zawodowego w społeczeństwie. Jedną z wskazywanych przyczyn tej sytuacji jest dotychczasowa oferta edukacyjna szkół zawodowych, nie w pełni odpowiadająca wymogom współczesnego rynku pracy. Kształcenie zawodowe jest przestrzenią do wprowadzania zmian w kierunku jak najlepszego dopasowania do realiów współczesnego świata. Na konieczność wprowadzania zmian w tym obszarze wskazują m.in. wnioski wynikające z realizacji projektu „Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru”¹ realizowanego przez Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej. Najważniejsze zarysowane zagadnienia, nad którymi współczesna edukacja powinna się pochylić to m.in. brak aktualnych programów nauczania jak również brak relacji pomiędzy procesem dydaktycznym a otoczeniem gospodarczym i nie nadążanie szkół za zmieniającymi się realiami na rynku pracy. Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmując działania w kierunku zmiany tej sytuacji przygotowało reformę szkolnictwa zawodowego, która jest wynikiem wejścia w życie ustawy z dnia 19 sierpnia, 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 205, poz. 1206). Zmiany, które ma za sobą pociągnąć

¹ KOWEzIU, *Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami – przykładowe rozwiązania. Publikacja opracowana w ramach projektu Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru*, Warszawa 2013

reforma, są ukierunkowane na zwiększenie jakości, jak również podniesienie efektywności i uatrakcyjnienie kształcenia zawodowego, w tym kształcenia w dziedzinie nabywania kompetencji przedsiębiorczych przez młodych ludzi. Nauczanie przedsiębiorczości staje się więc nie tylko koniecznością, ale i wyzwaniem oraz szansą dla społeczeństwa.

Jak wskazują liczne badania rynku pracy prowadzone w naszym kraju, pracodawcy stają w obliczu dużych trudności ze zrekrutowaniem pracowników, których kompetencje odpowiadałyby potrzebom danej firmy. Raport Manpower Group, na który powołuje się na portalu Rynekpracy.org, Łukasz Komuda wskazuje, iż z takim problemem boryka się już 37% polskich przedsiębiorstw, które alarmują o braku doświadczonych, wykształconych i utalentowanych pracowników². Inny raport z kolei „*Niedobór talentów 2014*” wskazuje, iż 33% pracodawców napotyka na trudności ze znalezieniem odpowiednio wykwalifikowanej kadry pracowniczej.

Raport jest ciekawym źródłem informacji publikowanym w Polsce po raz szósty, gdzie zamieszczone są opinie pracodawców, którzy wskazują m.in. na potencjalne przyczyny powyższej sytuacji oraz sposoby radzenia sobie w konkretnych podmiotach.³ Z kolei wyniki Bilansu Kapitału Ludzkiego (BKL) przytoczone przez KOWEziU⁴ wskazują, iż pomimo obserwowanej rosnącej liczby bezrobotnych w 2012 r. prawie 80% pracodawców spotyka się z sytuacją trudności w rekrutowaniu kandydatów, którzy odpowiedzialiby ich

² Ł. Komuda, *Czy polskiej gospodarce brakuje kompetentnych pracowników?*, 2012, <http://rynekpracy.org/>, 10.08.2012.

³ Raport Manpower Group, *Niedobór talentów*, 2014.

⁴ KOWEziU, *Współpraca szkół...*, *op.cit.*

oczekiwaniom. Główną przyczyną trudności jest brak spełniania wymogów przez kandydatów – zwłaszcza w zakresie posiadanych kompetencji.

Powyższe źródła wskazują na szczególną wagę kształcenia w kierunku praktycznego nabywania umiejętności i zdobywania kompetencji poszukiwanych na rynku pracy. Jedną z ważnych, aczkolwiek nie zawsze darzoną należytą uwagą, jest posiadania kompetencji do bycia przedsiębiorczym - myślenie i działanie przedsiębiorcze. Czym jest przedsiębiorczość dzisiaj? Jak można ją opisać, zdefiniować? Jaka jest rola nauczyciela w procesie nabywania kompetencji przedsiębiorczych przez uczniów? I wreszcie, jak do zarysowanego zagadnienia ma się „*Program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych, Chcę być przedsiębiorczy?*”

Przedsiębiorczość to synteza wiedzy, umiejętności i kompetencji. Nauczyciel – bez względu na to, jakiego przedmiotu naucza – powinien móc przekazać umiejętności i kompetencje związane z danym przedmiotem. Program „Chcę być przedsiębiorczy” wychodzi naprzeciw oczekiwaniom zarówno kadry nauczycielskiej, dyrektorów placówek, jak i samych beneficjentów nauczania-uczników, proponując innowacyjne, a zarazem proste w obsłudze narzędzie do kształtowania postaw przedsiębiorczości.

Opracowania powstałe w wyniku realizacji projektu, „*Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych*”⁵ wskazują, iż w ocenie odbiorców programu „Chcę być przedsiębiorczy innowacyjne narzędzia dydaktyczne” pozwalają poprawić:

⁵Raport z testowania programu nauczania w projekcie *Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych*, Poznań 2014, s. 6.

- a. sposób przygotowania i przeprowadzenia zajęć przez nauczyciela zgodnie z nową podstawą programową (indywidualizacja, poznanie słabych i mocnych stron ucznia, świadomego profilowania ścieżki kariery),
- b. stopień intensyfikacji stosowania przez nauczycieli aktywnych form nauczania poprzez wykorzystania narzędzi informatycznych i interdyscyplinarnych.

Program został stworzony na podstawie starannie przygotowanych założeń, na które złożyły się:

1. Doświadczenia Projektodawcy z wcześniejszych projektów i jego znajomość problemów oświaty
2. Kompleksowa diagnoza
3. Stworzenie partnerstwa umożliwiającego wymianę doświadczeń
4. Umożliwiło to nie tylko stworzenie kompleksowego produktu, ale też wpłynęło pozytywnie na własny potencjał organizacyjny i edukacyjny każdego z partnerów tworząc wartość dodaną
5. Przyjęte założenia i sprawność zarządzania projektem umożliwiły skuteczną realizację celów projektowych w odniesieniu do tworzenia skuteczniejszego i efektywniejszego produktu niż tradycyjne metody wsparcia grup docelowych projektu
6. W projekcie wykorzystano najnowsze osiągnięcia i wiedzę w zakresie budowania postawy przedsiębiorczej. Daje to szerokie możliwości nie tworząc równocześnie niepotrzebnych barier

METODOLOGIA PODSUMOWANIA DZIAŁAŃ PROWADZONYCH W RAMACH TESTOWANIA I WYPRACOWANYCH DANYCH

Podstawa programowa podstaw przedsiębiorczości, która ukazała się w Rozporządzeniu Ministra Edukacji i Sportu z dnia 26 lutego 2002 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, szczegółowo określa cele edukacyjne podstaw przedsiębiorczości:

- * Przygotowanie do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym
- * Kształcenie postawy rzetelnej pracy i przedsiębiorczości
- * Kształtowanie umiejętności pracy w zespole i skutecznego komunikowania się
- * Kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru
- * Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej
- * Rozwijanie zainteresowania podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej
- * Poznanie podstawowych zasad podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w różnych formach
- * Poznanie roli państwa i prawa w gospodarce rynkowej

* Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej⁶

Podstawa programowa jest zbudowana w taki sposób, iż łączy zagadnienia związane z dziedziną tematów społecznych i gospodarczych. Przed przystąpieniem do realizacji projektu *„Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”*, przeprowadzono rozpoznanie w wielkopolskich szkołach ponadgimnazjalnych i placówkach edukacyjnych.

Zadanie jakie jest stawiane przed nauczycielem przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” lub pokrewnym, to jak wskazują Wioleta Duda i Daniel Kukla w swoim artykule *„Przedsiębiorczość jako element wychowania do pracy we współczesnej szkole”*⁷ wyposażenie uczniów w wiedzę z zakresu funkcjonowania gospodarki rynkowej w warunkach nasilających się procesów globalizacji i integracji europejskiej. Autorzy wskazują również, iż celem nauczania przedsiębiorczości jest rozwijanie umiejętności, które będą niezbędne uczniom w dorosłym - aktywnym życiu zawodowym. Podkreślają tak ważne i podstawowe cele nauczania przedsiębiorczości jak wychowanie jednostki kreatywnej, która szanuje własną pracę i pracę innych ludzi, chce pracować dla rozwoju, satysfakcji, aktywności. Nauczanie podstaw przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych ma służyć rozwojowi świadomości i odpowiedzialności młodego człowieka oraz przygotować go do świadomego uczestnictwa w życiu społeczno-gospodarczym.

⁶ Dziennik Ustaw z 2002 Nr 51, poz. 458

⁷ W. Duda, D. Kukla, *Przedsiębiorczość jako element wychowania do pracy we współczesnej szkole*, 2011, <http://kn.edu.pl/>

Przechodząc do przedstawienia ewaluacji działań w projekcie *„Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”* i dokonując podsumowania działań prowadzonych w ramach testowania i wypracowanych danych poddano analizie dostępne dane związane z realizacją projektu. Jak wskazuje Raport z testowania programu nauczania w projekcie *„Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”*⁸ przeprowadzono analizę testowania w dwóch etapach. Wykorzystane metody to analiza statystyczna oraz analiza danych jakościowych, w tym pozyskanych od osób realizujących i testujących tworzone w projekcie innowacyjne rozwiązania. Oparto się na analizie danych dokumentujących badania ankietowe, raporty nauczycieli, wyniki testów uczniów, oraz wnioski ze spotkań roboczych. Dokonano także weryfikacji wniosków i rekomendacji opracowanych na wcześniejszym etapie realizacji projektu.

Program *„Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”* jest innowacyjnym narzędziem wspierającym nauczanie przedsiębiorczości.

W ocenie osób testujących efekt ten uzyskano dzięki połączeniu interaktywnych narzędzi takich jak krótkie filmy edukacyjne, gra interaktywna, z elementami gry miejskiej i testów kompetencyjnych. Program zyskał uznanie Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, centralnej publicznej placówki doskonalenia nauczycieli o ogólnopolskim zasięgu działania. Zaproponowane rozwiązanie zostało

⁸ Raport z testowania programu nauczania w projekcie *Chcę być przedsiębiorczy..., op.cit.*, s. 10.

ukazane jako atrakcyjne i efektywne kształtujące postawę przedsiębiorczą wśród młodzieży. Ośrodek opublikował artykuł na temat założeń projektu zachęcający do wzięcia udziału w upowszechnianiu wyników i korzystaniu z wypracowanych mechanizmów.

Powołując się na cytowany wyżej raport z ewaluacji projektu *„Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”* w wyniku podsumowania wyróżnić można 2 etapy działań:

W pierwszym etapie dokonane zostały analizy dostępnych danych powstałych w ramach działań na rzecz opracowania programu.

Analizie poddano następujące dokumenty:

1. Wniosek o dofinansowanie projektu
2. Umowę partnerską
3. Wnioski o płatność
4. Regulamin współpracy pomiędzy Liderem - Instytutem HR Ewa Gordziej-Niewczyk i Partnerem firmą Projekt HR przy realizacji projektu Regulamin uczestnictwa w projekcie
5. Regulamin testowania
6. Mapę problemów

Drugi etap ewaluacji opierał się na analizie danych dokumentujących badania ankietowe, oraz wnioski ze spotkań roboczych. Dokonano także weryfikacji wniosków i rekomendacji opracowanych na wcześniejszym etapie realizacji projektu.

W drugim etapie badań analizie poddano następujące dokumenty:

1. Raporty z testowania
2. Program wraz z załącznikami
3. Dane z ankiet
4. Wyniki testów wiedzy

Przeprowadzono również ankietę oceny jakości produktu i przebiegu procesu testowania. Postępowanie ewaluacyjne podczas obu etapów, obejmowało również spotkania robocze i kontakty telefoniczne z przedstawicielami utworzonego w projekcie partnerstwa oraz uczestnikami projektu, analizę dostępnych on-line dodatkowych informacji o projekcie. Po zakończeniu procesu badawczego wypracowana została końcowa ocena ewaluacyjna badanego produktu, której dokumentację stanowi niniejszy raport.

Pogłębione badanie (ankiety, spotkania robocze, desk research) potwierdziło założenia i rozpoznanie wstępne przed rozpoczęciem realizacji projektu, co wskazuje na realną potrzebę przeprowadzenia zmian w zakresie nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych.

ANALIZA OCENY PRODUKTU NA KONIEC ETAPU TESTOWANIA

Jak wskazują wyniki badań dokonanych na zlecenie projektodawcy⁹ na zakończenie procesu testowania badanie oceny funkcjonalności modelu, które potwierdziło, że:

- * Program jest jasny i czytelny
- * Jest prosty w użyciu i nieskomplikowane
- * Ułatwia pracę
- * Użytkownicy testujący chętnie poleciliby model innym osobom, które należą do grup odbiorców i/lub użytkowników

Celem dokonania oceny poproszono uczestników testowania o wypełnienie anonimowej ankiety zewnętrznej (przekazywana osobom testującym przez ewaluatora zewnętrznego). Podsumowanie ocen znajduje się na poniższych wykresach oraz w komentarzach. Źródła danych to opracowania własne projektodawcy wypracowane w ramach działań projektowych oraz w drodze podjęcia ewaluacji zewnętrznej.

Większość (66, 67%) respondentów (nauczycieli przedmiotu podstawy przedsiębiorczości lub pochodnych - próba 20 szkół z terenu całego kraju) oceniła na 5 otrzymanie przez nich wyczerpujących informacji na temat projektu i ich w nim udziału. 1/3 badanych (33,33%) przyznała ocenę 4. Żadna z osób biorących udział w badaniu nie przypisała ocen: 1, 2 i 3.

⁹ Raport z testowania programu nauczania w projekcie *Chcę być przedsiębiorczy...*, op.cit., s. 16.

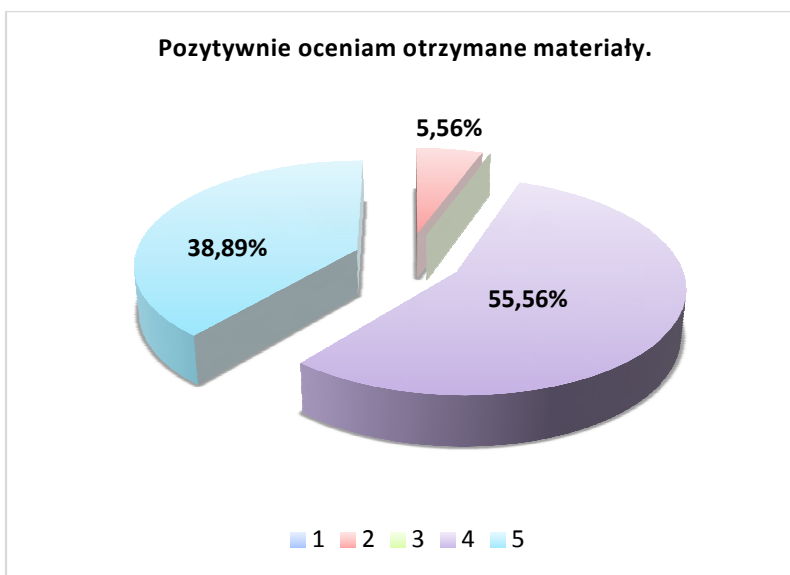
Zdecydowana większość respondentów (77,78%) oceniła na 5 uzyskanie informacji, jakich potrzebują. 1/6 badanych (16,67%) przyznała ocenę 4, a 5,56% - ocenę 3. Żaden z pytaných nie przypisał ocen 1 oraz 2 .

Zdecydowana większość badanych (77,78%) oceniła na 5 przygotowanie merytoryczne konsultantów. Niemal czwarta część respondentów (22,22%) przyznała ocenę 4. Żadna z osób biorących udział w badaniu nie przypisała ocen: 1, 2 i 3. (wykres poniżej)¹⁰

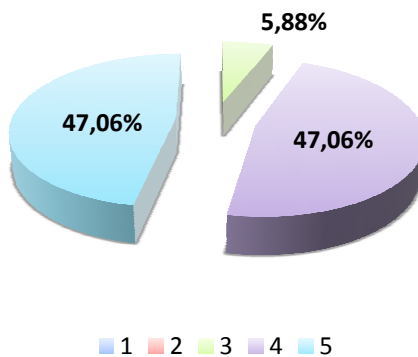
¹⁰ Wykorzystano badania własne oraz zlecone przez projektodawcę w ramach projektu *Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych*, Poznań 2014.

Większość badanych (55,56%) oceniła na 4 otrzymane materiały. Niemal 40% respondentów (38,89%) przyznało ocenę 4, a 5,56% - ocenę 2. Żaden z pytanych nie przypisał ocen 1 oraz 3.

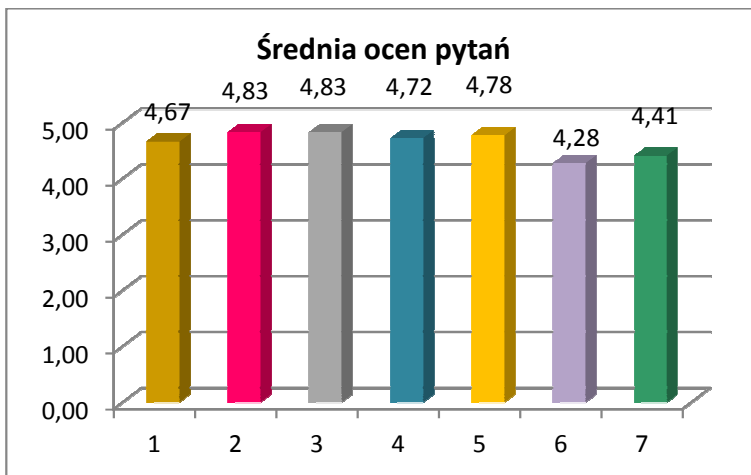

Największa liczba badanych (47,06%) ocenia na 5 i 4 swoje przekonanie, że materiał testowany sprawi iż szkoły ponadgimnazjalne będą mogły lepiej dostosować sposób nauczania przedmiotu przedsiębiorczość do potrzeb uczniów i rynku pracy. 5,88% respondentów przyznało ocenę 3. Żaden z pytanych nie przypisał ocen 1 oraz 2 .

Jestem zdania, że materiał testowany sprawi, iż szkoły ponadgimnazjalne będą mogły lepiej dostosować sposób nauczania przedmiotu "Podstawy przedsiębiorczości" do potrzeb uczniów i rynku pracy.

PODSUMOWANIE ANALIZY OCENY PRODUKTU

Respondenci najwyżej ocenili (ocena 4,83 na 5) możliwość kontaktu z zespołem projektowym oraz sprawność tego kontaktu (pytania 2 i 3). Pytani bardzo wysoko (ocena 4,78 na 5) ocenili przygotowanie merytoryczne konsultantów (pytanie 5) oraz (ocena 4,72 na 5) uzyskiwanie wszystkich informacji, jakich potrzebują (pytanie 4).

Przeprowadzoną ewaluację zewnętrzną podjęto w celu ustalenia, czy zostały osiągnięte zamierzone cele projektu oraz, czy projekt jest realizowany prawidłowo.

Jak wskazują wynik podjętej ewaluacji, wykorzystanie i udostępnianie produktu nie będzie wiązało się z dużym nakładem pracy i środków. Skuteczność i efektywność produktu została wysoko oceniona przez osoby

testujące model. Niniejsza ewaluacja potwierdza efektywność i skuteczność produktu.

Program jest innowacyjnym narzędziem wspierającym nauczanie przedsiębiorczości. W ocenie osób testujących efekt ten uzyskano dzięki połączeniu interaktywnych narzędzi takich jak krótkie filmy edukacyjne, gra on line, z elementami gry miejskiej i testów kompetencyjnych. Analiza efektywności pozwala stwierdzić, że produkt przynosi oczekiwane efekty przy zakładanych kosztach. Przeprowadzona ewaluacja wykazała wysoką skuteczność produktu. Badanie przeprowadzone przez Projektodawcę po testowaniu wskazuje na poprawę wyników nauczania.

Jak wskazują wyniki badań prowadzonych w ramach ewaluacji projektu „*Chcę być przedsiębiorczy - podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych*” wyróżniającą cechą produktu jest zbudowanie go na podstawie starannie przygotowanych założeń, na które złożyły się:

- * Doświadczenia Projektodawcy z wcześniejszych projektów i jego znajomość problemów oświaty
- * Kompleksowa diagnoza
- * Stworzenie partnerstwa umożliwiającego wymianę doświadczeń

Wykorzystanie powyższych zasobów sprawiło, iż było możliwe stworzenie kompleksowego produktu. Niewątpliwą wartością jest również oddziaływanie pozytywnie na własny potencjał organizacyjny i edukacyjny każdego z partnerów tworząc wartość dodaną. Na wysoką skuteczność programu składa się również wysoka ocena jego funkcjonalności, czytelności oraz przystępności bez większego nakładu czasu na przygotowania i brak

konieczności ponoszenia żadnych dodatkowych kosztów. W projekcie, jak wskazuje raport przytoczony powyżej, wykorzystano najnowsze osiągnięcia i wiedzę w zakresie budowania postawy przedsiębiorczej. Daje to szerokie możliwości nie tworząc równocześnie niepotrzebnych barier.

DLACZEGO PROGRAM "CHCĘ BYĆ PRZEDSIĘBIORCZY" JEST REKOMENDOWANY?

Podejście do nauczania przedsiębiorczości jako zagadnienia wieloaspektowego jest bardzo istotnym punktem odniesienia, który powinien być brany pod uwagę. Ważne jest jednak również, jak wskazuje Letycja Sołoducho - Pelc w artykule „*Czy przedsiębiorczości można się nauczyć– wpływ edukacji na rozwój przedsiębiorczości*”¹¹ objęcie edukacją ludzi bardzo młodych, po to, aby wzmocnić świadomość dokonywania różnych wyborów ścieżki kariery zawodowej, szczególnie takich, które stanowią alternatywę dla bycia pracownikiem najemnym.

Edukacja wsparta elementami innowacyjnymi współpracującymi ze sobą w sposób harmonijny, jest adresowana do, jak wskazuje wyżej przytoczona autorka, obecnych lub potencjalnych przedsiębiorców może przynieść istotne korzyści w postaci: większej liczby zakładanych przedsiębiorstw, zwiększenia liczby aktywnych firm oraz coraz większego zainteresowania nie tylko przetrwaniem, ale przede wszystkim rozwojem przedsiębiorstw. Jeśli nauczymy młode osoby pewnych umiejętności i wpoimy ducha przedsiębiorczości w umysły młodych ludzi, znacznie zwiększymy szanse na ich szczęśliwe i produktywne życie, w którym będą właściwie wykorzystywać swoje talenty i zdolności. Obecnie przedmiot „Podstawy przedsiębiorczości” realizowany jest w ciągu 1 roku przez 60 godzin lekcyjnych. Wiedza jaką nauczyciel przekazuje uczniom w konfrontacji z rynkiem pracy nie jest

¹¹ L. Sołoducho-Pelc, *Czy przedsiębiorczości można się nauczyć– wpływ edukacji na rozwój przedsiębiorczości*, http://fundacja.edu.pl/przedsiębiorczosc/_referaty/sesja_IIIb/30.pdf (01.2015)

efektywna¹². Jak wskazują badania prowadzone przez RCIE w 2011r. (80 nauczycieli przedsiębiorczości z całej Polsce 64 kobiet i 16 mężczyzn) aż 78% kobiet i 73% mężczyzn nie ma kontaktu z rynkiem pracy innym, niż placówki edukacyjne 86% posiada tylko formalne kwalifikacje, dla 51% z nich nie jest to główny przedmiot nauczania (Raport przedsiębiorczość w szkole, 2011). Tymczasem liczba niezatrudnionych w wieku 15-24l stale rośnie (w Polsce 21,8% GUS 2010). Potwierdzają to badania m.in. „Młodzież na rynku pracy”¹³. W raporcie „Przedsiębiorczość akademicka” opisano przypadki dokonywania przez młodzież - absolwentów szkół ponadgimnazjalnych wyborów ścieżki kariery, czy zawodu. Nisko ocenia się ich umiejętności poruszania się po rynku pracy, znajomość oczekiwań pracodawców. Pracodawcy nie chcą zatrudniać absolwentów, gdyż "nie potrafią radzić sobie z problemami, nie umieją współpracować z grupą”¹⁴. Obserwujemy od dekady pojawienie się i istnienie trendu wzrostu znaczenia kompetencji w procesie poszukiwania zatrudnienia i dostosowania systemów kształcenia do wymogów zgłaszanych przez rynek pracy. Zgodnie ze słownikiem pojęć polityki na rzecz uczenia się przez całe życie opracowanym przez Międzyresortowy Zespół do spraw uczenia się przez całe życie, w tym Krajowych Ram Kwalifikacji, kompetencje można zdefiniować jako wszystko to, co dana osoba wie, rozumie i potrafi wykonać odpowiednio do sytuacji¹⁵. Termin „kompetencja” stosuje się obecnie zarówno do określenia umiejętności „miękkich” (kompetencje

¹² J. Deręgowska, I. Werner, E. Grodziej – Niewczyk, *Raport z badań- Dwuczynnikowy model motywowania nauczycieli do innowacyjności*, Poznań, 2011

¹³ *Młodzież na rynku pracy*, PARP 2009.

¹⁴ <http://.gazetapraca.pl>, 2012

¹⁵ A. Marszałek, *Doskonalenie kluczowych kompetencji jako wymóg współczesnego rynku pracy*, „E-mentor nr 3 (40)”, 2011

behawioralne), jak i „twardych” (kompetencje funkcjonalne). Te pierwsze określają sposób, w jaki ludzie mają się zachowywać, by dobrze wykonać swoją pracę. Z kolei kompetencje „twarde” informują o tym, co ludzie muszą wiedzieć, aby dobrze wykonywać swoją pracę. Należy wskazać, iż niedopasowanie kompetencyjne na polskim rynku pracy, ma charakter strukturalny i nie jest uzależnione od bieżącej koniunktury na określony rodzaj kompetencji. Z racji niżu demograficznego i kryzysu gospodarczego, może się ono sukcesywnie nasilać, doprowadzając do dalszego wzrostu bezrobocia młodych i problemów pracodawców z rekrutacją, czyli postępującego niedostosowania podaży do popytu na rynku pracy¹⁶.

Zakres wiedzy zdobyty dzięki uczestnictwu w zajęciach z „Podstaw przedsiębiorczości” stanowi podłoże do kształtowania jednostki pragnącej ciągle się samodoskonalić, będącej otwartą na wszelkie zmiany wynikające z postępu wiedzy i techniki. Nauczanie przedsiębiorczości sprzyja lepszemu przygotowaniu młodzieży do wejścia na rynek pracy, jak również do aktywnego i świadomego udziału w życiu gospodarczym.

Dlaczego warto skorzystać z programu?

- * Brak postaw przedsiębiorczych w całych pokoleniach Polaków, nie tylko w branży biznesowej przekłada się na negatywne funkcjonowanie całego państwa; istnieje konieczność kształcenia postaw przedsiębiorczości wśród przyszłych samorządowców, urzędników a także naukowców i nauczycieli

¹⁶ KOWEŻIU, *Współpraca szkół...*, op.cit.

- * Kierunek działań związanych z promowaniem i upowszechnianiem wiedzy i postaw przedsiębiorczych, powinien być uniwersalnym zadaniem systemu oświaty
- * Ważnym kierunkiem działań powinno być również podniesienie jakości nauczania przedsiębiorczości w szkołach
- * Nauczanie postaw przedsiębiorczości jest inwestycją dla całego społeczeństwa i znakiem myślenia długofalowego i perspektywicznego
- * Wdrażanie innowacyjnego programu nauczania przedsiębiorczości to działanie mające swoje rezultaty w licznych dziedzinach, tj. gospodarka, rynek pracy, system dystrybucji dóbr i usług, usługi socjalne, szeroko pojęta administracja publiczna
- * Pomoc udzielona przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu będzie kluczowa szczególnie dla tych uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy zdecydują się na kontynuację nauki na poziomie wyższym

Poznanie podstaw przedsiębiorczości może okazać się pomoce np. w wyborze odpowiedniej ścieżki dalszego kształcenia.

Dlaczego warto skorzystać z produktu patrząc z perspektywy dyrekcji szkół ponadgimnazjalnych?

Zadaniem szkoły jest zapewnienie warunków do prawidłowej organizacji procesu dydaktycznego, w tym przydziału godzin dydaktycznych w ramowym planie nauczania przeznaczonych na edukację „Podstaw przedsiębiorczości”. Jak wskazują liczne publikacje ośrodków badań

edukacyjnych, działania szkół ogniskują swoją uwagę na realizację podstawowych celów w procesie kształcenia. Głównymi podmiotami są uczący się oraz kadra nauczająca. Proces kształcenia powinien zakładać właściwą organizację i brać pod uwagę m.in. metody nauczania, zasady oceniania, niezbędne wyposażenie - co ma prowadzić do osiągnięcia i potwierdzenia przez uczniów zakładanych efektów kształcenia. Podczas pracy Zespołu Roboczego projektu *„Chcę być przedsiębiorczy, podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”* wskazywano na rolę dyrektora w kształtowaniu motywacji do stosowania zróżnicowanych metod pracy z uczniem. Tymczasem spośród różnorodnych koncepcji zarządzania, jako szczególnie zalecane w warunkach szkolnych, wskazuje się na zarządzanie poprzez motywowanie¹⁷. Niestety wyniki badań wskazują, że tylko 33% Nauczycieli uznało, że Dyrektor reaguje w sytuacji gdy zauważy, że zaangażowanie kogoś z Nauczycieli jest niskie. 53% badanych zadeklarowało, że Dyrektor przekazuje informacje zwrotne na temat wyników ich pracy, ale tylko 37% przyznało, że Dyrektor daje informacje zwrotne na temat ich postawy i zaangażowania (aż 52% zadeklarowało, że nie otrzymuje takich informacji a 11% nie zajęło stanowiska)¹⁸. W psychologii zarządzania kierowanie definiuje się, jako wypadkową kilku funkcji: planowanie, organizowanie, delegowanie, motywowanie i kontrola (źródło: Griffin).

W kontekście zarządzania i funkcji menedżerskiej, należy stwierdzić jednoznacznie, że Dyrektor jest postrzegany bardziej jako planista niż menedżer. Potwierdza to stanowisko nauczycieli Zespołu Roboczego, jak

¹⁷ J. Deręgowska, I. Werner, E. Gordziej-Niewczyk, *Raport z badań...*, op.cit.

¹⁸ *Ibidem*.

i wyniki przedmiotowego badania ankietowego realizowanego przez projektodawcę w 2011 roku. Funkcję planowania i organizowania pozytywnie oceniło 65% badanych, motywowania tylko 33%, przekazywania informacji zwrotnych na temat zaangażowania 37%. Tylko 25% badanych deklaruje, że Dyrektor monitoruje zaangażowanie (kontrola).

Niezwykle ważną rolę w wyzwaniu i uczeniu przedsiębiorczości mają nauczyciele przedmiotowi i dyrektor szkoły. Ważne jest zabieganie w szkole o kulturę promującą inicjatywy. Chodzi o docenianie samodzielności ucznia i nauczyciela oraz ich inicjatyw, kreatywnych pomysłów, podejmowanych dla wspólnej korzyści – czyli kultura szkoły promująca inicjatywy i przedsiębiorczość¹⁹. Ma to niezwykle istotny wpływ na kreowanie postaw uczniów i zjawisko tak zwanej „wyczonej bezradności” – nie podejmowanie inicjatyw z uwagi na partycypowaną porażkę, która prowadzi do deficytów motywacyjnych.

„Podstawy przedsiębiorczości” rozwijają ucznia, jak wskazują Wioleta Duda i Daniel Kukla w artykule *„Przedsiębiorczość jako element wychowania do pracy we współczesnej szkole”*²⁰ zarówno jako uczestnika życia społecznego - pracownika, pracodawcę, przedsiębiorcę, wyborcę oraz dają możliwość zdobycia określonych kompetencji i wiedzy niezbędnej do prawidłowego funkcjonowania na rynku pracy czy też w gospodarce. Odkrywanie w uczniach przedsiębiorczości jest powiązane z kształtowaniem odpowiednich umiejętności u młodych ludzi oraz łączy się z takimi dziedzinami jak: bezrobocie, wykluczenie społeczne, wyrównywanie szans

¹⁹ J. Sawiński, *Jak w szkole uczyć przedsiębiorczości?*, www.edunews.pl

²⁰ W. Duda, D. Kukla, *Przedsiębiorczość jako...*, *op.cit.*

na rynku pracy, wkraczanie młodzieży na rynek pracy, sukces zawodowy, rozwój zawodowy, bogactwo i satysfakcja. W ostatnich latach pojawiła się propozycja przedmiotu „Ekonomia w praktyce”. W przeciwieństwie do przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości”, który jest przedmiotem obowiązkowym, jest to przedmiot dodatkowy i nauczyciele nie mają pomysłu, jak go wykorzystać (aż 83% badanych według RCIE,2011). Nie zachęcają uczniów do jego wyboru, zatem trudno liczyć na istotną zmianę w kształtowaniu postaw²¹. Celem nowego programu nauczania przedsiębiorczości, jest koncentracja na kształtowaniu postaw przedsiębiorczych, umiejętności interpersonalnych i zachowań etycznych ucznia w życiu osobistym i zawodowym oraz przekazanie wiedzy, co pozwoli zrozumieć oczekiwania pracodawców.

Dlaczego warto skorzystać z programu?

- * Placówki edukacyjne jako swój cel powinny obrać rozwijanie i wdrażanie strategii wspierającej jakość nauczania i proces uczenia się
- * Proponowany program wpisuje się w misję szkół poprzez integrację tego priorytetu z ogólną misją oświatową
- * Program „*Chcę być przedsiębiorczy*” może być odpowiedzią na brak dobrze przygotowanych i wykształconych w zakresie nauczania przedsiębiorczości nauczycieli
- * Nie wymaga on zmian organizacyjno – prawnych do wdrożenia na lekcjach

²¹ <http://e-mentor.edu.pl/> (01.2015)

- * Sugeruje ważną rolę w wyzwalaniu i uczeniu przedsiębiorczości ze strony zarówno nauczycieli, jak i dyrekcji; zabiega też w szkole o kulturę promującą inicjatywy
- * Wykorzystanie i udostępnianie produktu nie wiąże się z dużym nakładem pracy i środków
- * Skuteczność i efektywność produktu została wysoko oceniona przez osoby testujące model
- * Innowacyjna jest forma programu, który wzmacnia kształtowanie postawy przedsiębiorczej i zachowań etycznych ucznia w życiu osobistym i zawodowym

Pozwala to kształtować umiejętności komunikowania się, współpracy, negocjacji i rozwiązywania konfliktów, świadomość własnych mocnych stron i obszarów do rozwoju, zwiększenie wiedzy o procesach rynkowych, oczekiwaniach pracodawców i rynku pracy oraz ekonomii w tym ekonomii społecznej

- * Prawdliwość proponowanego działania i skuteczność innowacji, była wieloetapowo weryfikowana w procesie ewaluacji wewnętrznej

Dlaczego warto skorzystać z produktu patrząc z perspektywy nauczycieli przedmiotów powiązanych z dziedziną przedsiębiorczości?

Najistotniejszą cechą przedsiębiorców jak wskazuje w swej publikacji Letycja Sołoducho-Pelc²² jest przedsiębiorczość, a bycie przedsiębiorczym oznacza

²² L. Sołoducho-Pelc, *Czy przedsiębiorczości można...*, *op.cit.*

bycie innowacyjnym i zdolnym do ponoszenia ryzyka, co znajduje odzwierciedlenie w dążeniu do wzrostu firmy. Przedsiębiorczość indywidualna jest uznawana za siłę napędową gospodarki. W literaturze tematu wyraźnie podkreśla się, że korzystne cechy przedsiębiorców mogą zostać wykształcone i wzmocnione przez naukę. Bardzo istotną rolę odgrywa umiejętność obiektywnej oceny własnego potencjału i uznanie, że kwalifikacje i gruntowna wiedza, wymagają stałego doskonalenia się i pracy nad sobą. Znaczącym czynnikiem umożliwiającym prowadzenie przedsiębiorstwa, jest posiadanie pewnych predyspozycji, cech charakteru takich jak: odporność na stres, zdolność podejmowania decyzji, zaradność, aktywność, niezależność, zdolność do ponoszenia ryzyka, zdolności organizacyjne itp. Jednakże przedsiębiorczość nie ogranicza się tylko do powyższego zagadnienia. Bywa czasem pojmowana w okrojony, schematyczny i stereotypowy sposób, jako wyłącznie w kontekście biznesu i sposobie zarabiania pieniędzy.

Natomiast postawa przedsiębiorcza dotyczy każdej sfery i dziedziny życia. Dzieci, które uczą się być przedsiębiorcze, podejmują wyzwania, starają się znaleźć rozwiązania swoich problemów, rozwijają szereg kompetencji osobowościowych i społecznych, mających ogromne znaczenie w życiu dorosłym, tj. ponoszą odpowiedzialność za siebie i innych, uczą się myślenia nieschematycznego, pozytywnego podchodzenia do rozwiązywania problemów, efektywności ekonomicznej, radzenia sobie w trudnych sytuacjach, cierpliwości i wytrwałości etc.

Firma Projekt HR przeprowadziła w 2011 roku wywiady standaryzowane w grupie 120 uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych (60 kobiet i 60 mężczyzn).

Aż 67% kobiet i 72% mężczyzn zadeklarowało, że lekcje to wykład. 57% kobiet i 62% mężczyzn oceniła swój poziom zainteresowania nim jako niski. Sami nauczyciele deklarowali, że rzadko stosują projekty edukacyjne, gry dydaktyczne z uwagi na brak prostych i jednocześnie funkcjonalnych narzędzi. Według uczniów nauczyciele za mało wykorzystują narzędzia informatyczne, pomimo wyposażenia sal w komputery. Tymczasem obecne tzw. „cyfrowe pokolenie” potrzebuje różnorodnych bodźców²³. Stąd potrzeba stworzenia programu i prostych a zarazem atrakcyjnych i funkcjonalnych narzędzi, które umożliwiają interdyscyplinarną naukę przedsiębiorczości z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi informatycznych. Dotychczas prowadzone badania D. Elsner na temat skuteczności pomocy doradców i placówek doskonalenia nauczycieli (źródło: „Pomoc doradców metodycznych i konsultantów placówek doskonalenia nauczycieli w opinii jej beneficjentów”) dotyczyły poziomu zadowolenia ze świadczonych usług. Przeprowadzone badania wskazują jednoznacznie na utrudniony dostęp nauczycieli zwłaszcza zatrudnionych z terenów wiejskich, miejsko – wiejskich i miast do 25tys. do wsparcia doradcy metodycznego. Zarówno informacje zebrane w trakcie analizy jakościowej (źródło: prace Zespołu Roboczego), jak i ilościowej²⁴ wskazały na nieefektywne wsparcie nauczycieli z w/w grupy (zarówno jakość oferty, jak i jej dostępność). Przeprowadzona analiza wsparcia doradczego wskazuje, że brakuje zaplecza kadrowego w postaci doradców metodycznych dla przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości”. Dla przykładu w województwie wielkopolskim na 5 ośrodków (Poznań, Leszno, Konin, Kalisz, Piła) funkcjonuje 1 doradca

²³ „Puls Biznesu”, 2010.

²⁴ J. Deręgowska, I. Werner, E. Gordziej – Niewczyk, *Raport z badań...*, op.cit.

metodyczny z przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości”. W przedmiotowych badaniach tylko 31% nauczycieli zadeklarowało, że system wsparcia nauczycieli przez doradców jest sprawny. 22% badanych otrzymuje od doradców informacje na temat innowacyjnych metod pracy.

Bycie nauczycielem przedmiotu związanego z przedsiębiorczością nie jest łatwym zadaniem, przedsiębiorczości może być trudnym zadaniem, chyba, że odbywa się na podstawie praktycznej pracy nad projektem i kontaktu z inspirującymi osobami, które mają doświadczenie w prowadzeniu własnych inicjatyw.

Większość nauczycieli biorących udział w pracach Zespołu Roboczego deklaruje, że dostęp do nowoczesnych narzędzi w szkołach jest coraz lepszy. Wyposażenie szkół, dostęp do pracowni komputerowych, tablic interaktywnych. W zakresie przedmiotu Podstawy przedsiębiorczości są one jednak rozproszone i często zbyt złożone, by zastosować je na pojedynczej lekcji. Brakuje prostych (w formie i treści) narzędzi, które nie wymagałyby stosowania ich w formule aktywności pozalekcyjnej.

Program *„Chcę być przedsiębiorczy, podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”* zachęca do stosowania na lekcjach podstaw przedsiębiorczości zróżnicowanych metod samodzielnego zdobywania wiedzy poprzez przyswajanie, odkrywanie i działanie oraz różnorodne formy organizacyjne pracy uczniów (pracę grupową, indywidualną, zbiorową).

Nauczyciel powinien stosować odpowiednie metody nauczania, a ich dobór powinien być uwarunkowany stylem nauczania, zainteresowaniami i potrzebami uczniów, wyposażeniem pracowni oraz możliwościami organizacyjnymi.

Dlaczego warto skorzystać z programu?

- * Sposób przygotowania i przeprowadzenia zajęć jest zgodny z podstawą programową
- * Treści przekazywane są za pomocą sprzętu komputerowego (tekst, grafika, animacja, obraz video, gra symulacyjna, wykorzystanie zasobów WWW, wirtualny spacer po firmie, interaktywna strona)
- * Innowacyjna jest forma programu wzmacniająca kształtowanie postawy przedsiębiorczej i zachowań etycznych ucznia w życiu osobistym i zawodowym
- * Pozwala to kształtować umiejętności komunikowania się, współpracy, negocjacji i rozwiązywania konfliktów, świadomość własnych mocnych stron i obszarów do rozwoju, zwiększenie wiedzy o procesach rynkowych, oczekiwaniach pracodawców i rynku pracy, ekonomii w tym ekonomii społecznej
- * Prawdliwość proponowanego działania i skuteczność innowacji, była wieloetapowo weryfikowana w procesie ewaluacji wewnętrznej
- * Program jest jasny i czytelny, prosty w użyciu i nieskomplikowany, oparty o model nowoczesnego nauczania
- * Użytkownicy testujący program (20 szkół z terenu kraju) polecili model innym osobom, które należą do grup odbiorców lub/i użytkowników
- * Funkcjonalne narzędzi pracy usprawniające warsztat pracy nauczyciela, mające charakter replikowalny a nie incydentalny

- * Różny stopień zintensyfikowania aktywnych form nauczania dzięki wykorzystaniu narzędzi informatycznych i interdyscyplinarnych; jak wskazują opinie wielu uczniów to nauczyciele za mało wykorzystują narzędzia informatyczne, pomimo wyposażenia sal w komputery. Tymczasem obecne tzw. „cyfrowe pokolenie” potrzebuje różnorodnych bodźców (Puls Biznesu, 2010)
- * Atrakcyjne i efektywne narzędzia składające się na program „*Chcę być przedsiębiorczy*” kształtują postawę przedsiębiorczą wśród młodzieży. Narzędzia są przydatne i funkcjonalne. Ciekawe ćwiczenia umożliwiają utrwalenie zdobytej wiedzy oraz są szansą zetknięcia się z rzeczywistością (praktyką). Atrakcyjna forma przekazywania wiedzy i spostrzeżeń zostaje na dłużej w pamięci
- * Zdywersyfikowanie narzędzi powoduje wzrost samodzielności uczniów w angażowaniu się w zadania
- * Program wykorzystuje gry miejskie, które pozwalają kształtować przedsiębiorczość poprzez doświadczenie (analiza, synteza, konieczność zbierania danych i ich obróbki celem wygenerowania rozwiązania) - forma gry wymusza interakcję.
- * Produkty uwzględniają nowoczesne narzędzia informatyczne - zajęcia realizowane w oparciu o przygotowane scenariusze wykorzystują technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK)
- * Treści przekazywane są za pomocą sprzętu komputerowego (tekst, grafika, animacja, obraz wideo, gra symulacyjna, wykorzystanie zasobów WWW, wirtualny spacer po firmie). Innowacyjna jest forma programu wzmacniająca kształtowanie postawy przedsiębiorczej i zachowań

etycznych ucznia w życiu osobistym i zawodowym. Pozwala to kształtować umiejętności komunikowania się, współpracy, negocjacji i rozwiązywania konfliktów, świadomość własnych mocnych stron i obszarów do rozwoju, zwiększenie wiedzy o procesach rynkowych, oczekiwaniach pracodawców i rynku pracy, ekonomii - w tym ekonomii społecznej. Prawidłowość proponowanego działania i skuteczność innowacji była wieloetapowo weryfikowana w procesie ewaluacji wewnętrznej

- * Program łączy aktywność uczniów z dziedziną kreatywności, wzmacnia przedsiębiorczość i kreatywności młodych ludzi, pobudza uczniów do myślenia, stworzenia planu, projektu i następnie zaprezentowania przed klasą
- * Testy kompetencji, filmy edukacyjne, interaktywne gry uzupełniają czynności dydaktyczne, pozwalają na kompleksowe wykorzystanie narzędzi, uatrakcyjniają zajęcia, wspomagają myślenie oraz zwiększają samoświadomość
- * Program został opracowany przez ekspertów, praktyków z dziedziny kształcenia ponadgimnazjalnego oraz przedstawicieli sektora biznesu, jest więc fuzją pomysłów i dobrych praktyk pochodzących z sektora edukacji i przedsiębiorczości na gruncie realnego doświadczenia.
- * Rozwijają i promują działalność edukacyjną, która wychodzi poza schematyczne rozwiązania podręcznikowe
- * Nie wymaga zmian organizacyjno – prawnych do wdrożenia na lekcjach.

POPSUMOWANIE

Projekt „*Chcę być przedsiębiorczy-podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych*” został objęty patronatem przez Pana Profesora dr hab. Mariana Gorynię, rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Uniwersytet wspiera młodych przedsiębiorczych.

Projekt jest odpowiedzią na brak skutecznych programów, materiałów dydaktycznych i metodycznych w zakresie nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych w całej Polsce (IV etap nauczania). Wpisuje się w poddziałanie 3.3.4 priorytetu III Opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnego programu, materiałów dydaktycznych, metodyki kształcenia dotyczących m.in. kształcenia w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych, technicznych i przedsiębiorczości.

Przedsiębiorczość to jak wskazują Wioleta Duda, Daniel Kukla²⁵, pewien sposób działania i myślenie, coś co możemy nabyć w procesie nauki i wychowania lub odkryć poprzez aktywność. To cecha lub sposób zachowania się, które sprowadzają się do zdolności oraz gotowości do rozwiązywania problemów w sposób twórczy, umiejętność dostrzegania i wykorzystywania nadarzających się okazji i szans, stosowania pomysłowych i nowatorskich rozwiązań w tworzeniu i rozwiązywaniu elastycznego podejścia do zmieniającej się sytuacji i warunków gospodarczych, środowiskowych i posiadania wysokich zdolności przystosowawczych.²⁶ Systemy szkolenia należy umiejętnie dostosować do pojawiających się

²⁵ W. Duda, D. Kukla, *Przedsiębiorczość jako element...*, op.cit., s. 2,

²⁶ Dziennik Ustaw z 2002 Nr 51, poz. 458.

wymogów rynku pracy. Te dwa światy - usług edukacyjnych i zatrudnienia - nie mogą funkcjonować w oderwaniu od siebie, powinny się nawzajem uzupełniać. Nie ulega wątpliwości iż dobra szkoła powinna promować i wdrażać holistyczną koncepcję edukacji jednostki, w wyniku której młodzi ludzie wejdą w dorosłe życie wyposażeni w wiele kompetencji oraz praktycznych, intelektualnych narzędzi, które umożliwią im sprawne funkcjonowanie we wszystkich obszarach życia. Innowacyjne nauczanie „Podstaw przedsiębiorczości” jest kluczowe w kreowaniu postaw ekonomicznych młodego pokolenia. Ważnym elementem zawartym w podstawie programowej są osiągnięcia ucznia, które powinien uzyskać w procesie kształcenia z zakresu „Podstaw przedsiębiorczości”. Ministerstwo określiło je w kontekście umiejętności, które powinny być efektem uczestniczenia w zajęciach z podstaw przedsiębiorczości.²⁷ Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu jako placówka naukowo-dydaktyczna o bogatej tradycji kształcenia i silnym zapleczu naukowym, która patronuje projektowi „*Chcę być przedsiębiorczy, podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych*”, od lat wspiera działania na rzecz budowania zachowań przedsiębiorczych wśród uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Edukacja na temat przedsiębiorczości powinna objąć całe społeczeństwo w celu zmiany mentalności i wzmocnienia oraz propagowania przedsiębiorczych postaw.

²⁷ R. Gmerek, *Podstawy przedsiębiorczości w szkole ponadgimnazjalnej*, <http://odn.poznan.pl/doradcy/warsztat/>